

Prof. Carle C. Zimmerman ve Türkiyenin Bazı İçtimaî Meseleleri *

Doç. Dr. Cavit Orhan TÛTENGİL

Harvard Üniversitesi Sosyoloji Profesörlerinden Carle C. Zimmerman'ın 1963-1964 ders yılında Fakültemizde sosyoloji öğretimine katılmasının sağlanması, bize kalırsa, çeşitli bakımlardan önemli bir olay sayılmak lâzımdır. Böylece, sadece ünlü bir Amerikan sosyoloğu Türkiye'de ödev almakla kalmayacak, Türkiye'nin dikkate değer bir zamanında ve bazı içtimaî meselelerimizin hal tarzı beklediği bir sırada bu meseleler üzerinde bir ömür boyu çalışmış olan bir "uzman" aramızda bulunmuş olacaktır. Meselelerimizle yakın temas sonunda Prof. C. C. Zimmerman'ın düşünce ve tavsiyelerini ilgililere duyurmak ve dünya sosyoloji literatürüne katmak hususlarında faydalı olacağını sanmak, yersiz bir iyimserlik olmasa gerektir.

Bilindiği gibi Amerika Birleşik Devletlerinde sosyoloji Avrupadaki akımların etkisiyle başlar ve kısa bir zaman sonunda da kendine has özellikler kazanır(1). Amelî maksatlarla meselelere yönelme ve ihtisas konularında derinleşme Amerikan sosyolojisinin akla ilk gelen özellikleri arasında sayılabilir. Sosyoloji tarihinde Zimmerman adı, çoğu kere Sorokin ile birlikte geçer ve "Sorokin-Zimmerman Okulu"ndan sözedildiği olur. Bu iki büyük sosyolog arasındaki işbirliği ve özellikle köy-şehir sosyolojisi konularındaki çalışmaları böyle bir adlandırmayı haklı kılacak niteliktedir.

10 Nisan 1897 tarihinde Missouri'de 300 nüfuslu bir köyde ilkökul öğretmeninin oğlu olarak dünyaya gelen Carle Clark Zimmerman'ın hayatı ilmî çalışmalarla idarî hizmetlerin çeşitli basamaklarını ortaya koymaktadır(2). Amerika Birleşik Devletlerindeki araştırmalarını Güney

(*) Yazılı olarak verilmiştir.

Amerika, Avrupa ve Uzak Doğu'daki bir çok ülkelerdeki öğretim üyesi, konferansçı ve müşavir olarak ifa ettiği hizmetler tamamlar. 1925 yılında evlenen Zimmerman'ın, biri sosyoloji profesörü olan iki kızı ve bir oğlu vardır. Doğduğu köy, kurduğu mes'ut aile yuvası, biraz sonra göreceğimiz gibi, onun eserlerinin ağırlık merkezini teşkil eden konular arasındadır.

Prof. C. C. Zimmerman'ın bütün yayınlarından söz etmek bizim imkânlarımızın ve gücümüzün dışında olan bir şeydir. Bu sebeple, çeşitli sosyoloji dergilerindeki makalelerini ve broşür halindeki yayınlarını bir yana bırakarak, sadece kitaplarını, kronolojik sıra içerisinde ele almakla yetineceğiz. Zimmerman'ın irili ufaklı kitaplarının sayısı 21'i bulmakta, bunlardan bazıları aslında veya tercüme suretiyle Amerika Birleşik Devletleri dışındaki 10 ülkede ve altı dille yayınlanmış bulunmaktadır. Bizim söz konusu edeceğimiz eserleri, gördüğümüz basımlardaki yayın tarihlerine göre şunlar olup henüz ele geçirmek fırsatını bulamadığımız kitaplara ayrıca işaret olunacaktır.

1. *A Systematic Source Book In Rural Sociology*, (P. A. Sorokin ve Ch. J. Galpin ile birlikte), Cilt II, Minneapolis, 1931. XIV+677 s. (Bu eserin bizim göremediğimiz birinci ve üçüncü ciltleri 1929 ve 1932 yıllarında yayınlanmıştır).

Köy sosyal organizasyonunun ekolojik ve morfolojik görüntülerini inceleyen birinci cildi takip eden ikinci ciltte aile, köy iktisadı, eğitim, din, köy estetiği ve eğlence, siyasî hayat konuları incelenerek köy-şehir hayatı arasında çeşitli bakımlardan kıyaslamalar yapılmaktadır.

2. *Principles of Rural-Urban Sociology*, (Sorokin ile birlikte), New York, 1931. XV+652 s.

Hemen hemen bütün dünya ülkelerindeki köy verilerine dayanan bu kitaplarını yazarlar, daha önce söz konusu ettiğimiz eserin bir veciz özeti saymaktadırlar. Köy nüfusu, köylü dünyası ve kültürü konularının ele alındığı eserde köy-şehir birbirini tamamlayan iki farklı yapı olarak incelenmektedir.

3. *Siam, Rural Economic Survey 1930-31*, Bangkok, 1931. VII+321 s.

"Thaïlande" adıyla de anılan bu Asya ülkesi üzerindeki eser, Amerikalı sosyoloğun Siyamda müşavir olarak bulunduğu yılların bir ürünüdür. Siyamın içtimai ve iktisadi meselelerini inceleyen yazar durumu

tesbit ettikten sonra hal tarzları hakkındaki düşüncelerini de ortaya koymaktadır.

4. *Studies of Family Living In The United States and Other Countries : An Analysis of Material and Method*, (Faith M. Williams ile birlikte), Washington, 1935. 617 s.

Zimmerman'ın Le Play Okulunun aile bütçesi araştırmalarında kullandığı yöntemi açıklıyan yazısından sonra kitabın büyük kısmını dünyanın çeşitli ülkelerinde bu konuda yapılmış olan incelemelerin izahlı bibliyografyası almaktadır. Kitabın son bölümü (s. 453 ve sonrası) kullarılan materyel ve metot anahtarlarına ayrılmıştır.

5. *Family and Society, A study of the sociology of reconstruction*, (Merle E. Frampton ile birlikte), Londra, 1936. XV+611 s.

Bu eserin en büyük özelliği Le Play'nin görüşlerini ve yöntemini ortaya koyduktan sonra onu eleştirmesidir. Eserin son bölümünde (s. 361-595) Le Play'nin ünlü eseri "Avrupa İşçileri" nin birinci cildinin özü verilmektedir.

6. *Consumption and Standards of Living*, Londra, 1936. XVI+602 s.

Zimmerman, Ernst Engel'in eserlerini inceleyip Le Play'nin etkisi altında ve Robert E. Park ile yaptığı görüşmelerin uyarıcılığı ile giriştiği istihlâk ile hayat seviyesi arasındaki ilişkiler çalışmasını bu kitabında ortaya koymaktadır. Konunun tarihçesinden sonra çeşitli istihlâk maddelerinin özelliği ele alınmakta, içtimai sınıf ile aile bütçeleri, köylü-şehirli gruplar bakımından masraflar ve tasarruf konuları üzerinde durulmaktadır. Eserin dikkate değer bir yanı da tarihi metoda geniş bir yer verilmesidir.

7. *The Changing Community*, New York ve Londra, 1938. XIII+661 s.

Günümüzün toplumunda "cemaat"ten ne anlaşılması gerektiğini belirten Prof. Zimmerman, toplumsal kurumların olduğu gibi kalmak şeklinde görünen direnişi ile fertlerin onu değiştirmek uğrunda giriştikleri çabaları bu kitabında incelemektedir.

8. *Rural Families on Relief*, (Nathan L. Whetten ile birlikte), Washington, 1938. XXIV+161 s.

Yazara göre bu çalışmanın amacı tarımla uğraşan ailelere yapılan yardımın genel bir tasvirini vermek ve bu ailelerin dikkate değer özelliklerinden bazılarını belirtmektir.

9. *Family and Civilisation*, New York ve Londra, 1947. X+829 s.

Çok etraflı bir (Aile Sosyolojisi) sayabileceğimiz bu eserinde Prof. Zimmerman insanlık tarihi boyunca ailenin rolünü araştırmaktadır. Hiç bir meselenin bizler için aile konusu kadar ilgi çekici ve hayati olamayacağını belirten sosyolog çağlar boyunca aile tiplerini ortaya koyduktan sonra Aile Sosyolojisinin amaçlarını, ailenin ve medeniyetin geleceğini işaret ediyor. Uzun ve sabırlı bir çalışmanın ürünü olan bu kitap kendi konusundaki belli başlı eserlerden biridir.

10. *The Family of Tomorrow. The Cultural Crisis and The Way Out*, New York 1949. XI+256 s.

Aile sistemi ile kültürel devamlılık arasındaki münasebet bu eserin konusunu teşkil etmektedir. Eserin yazıldığı yıllarda Batı dünyasında söz konusu ettiği iki mesele arasında büyük bir çatışmaya sürüklenildiğini söyleyen yazar bunu anlamağa muktedir olmamızı istemektedir. Ona göre bu meselenin özü, ailedeki değerler düzeninin yeniden yaratılmasına sıkıca bağlıdır. Kitaptaki resimler, Prof. Zimmerman'ın ressam olan kızı tarafından yapılmıştır.

11. *Graphic Regional Sociology : A Study in American Social Organization*, (Richard E. Du Wors ile birlikte), Cambridge, Massachusetts, 1952. X+206 s. (Teksir).

Durkheim'in "İçtimai İşbölümü" ve "İntihar" adlı eserlerinin ilhamıyla yazıldığı belirtilen bu eserde Amerika Birleşik Devletlerindeki bölgeler ve bölgeler arası münasebetler incelenmektedir. 7 bölge birer birer ele alınıp özellikleri belirtildikten sonra sosyolojik bir küme olarak bölge ve meseleleri üzerinde durulmaktadır. Kitaba eklenen haritalar ve grafikler ilgi çekicidir.

12. *Marriage and The Family*, (Lucius F. Cervantes ile birlikte yazılan ve 1956 yılında yayınlanan bu kitabı görmemiz mümkün olamamıştır).

13. *Successful American Families*, (Lucius F. Cervantes ile birlikte), New York, 1960. 226 s.

Bir Cezvit papazı olan L. F. Cervantes ile birlikte hazırlanan bu eserde 54.233 başarılı Amerikan ailesi üzerinde yapılan bir çalışmanın sonuçları özetlenmektedir. Eski, yeni daha küçük ve yarı tarım hayatı içindeki üç ayrı tipteki sekiz şehirde oturan bu aileler, yazarlara göre, Spengler'in haber verdiği çöküşün henüz doğru olmadığını gösterme-

ğe yetmektedir. Yazarların kanaatine aile organizasyonu ve tatbikatındaki temellerden biri dindir.

**

Prof. Zimmerman'ın kitapları ve monografileri 1934 yılına kadar Köy Sosyolojisi alanındadır. Bu tarihten 1940 yılına kadar sosyoloğun, hayat seviyesi ve cemaat çalışmalarına giriştiği görülür. 1940 yılından bu yana ise çalışmalarının mihverini Aile Sosyolojisi teşkil etmekte, bu vesile ile ictimai değişme konusuna özel bir ilgi gösterdiği görülmektedir.

Metot bakımından dikkate değer taraf Prof. Zimmerman'ın, konunun özelliğine ve elde mevcut olan verilere göre bütün metotlara başvurma ve bunları birlikte kullanmasıdır. Le Play Okuluna duyduğu yakın ilgi bu Amerikalı sosyoloğu bize hayli yaklaştırmaktadır denebilir. Sosyolojik gelişme karşısındaki durumu ise şöyle özetlenmektedir: Deneyisel çalışmalar tarafından takip edilmedikçe nazariyenin hiç bir değeri olmadığı gibi, nazariyenin içinden gelmedikçe de deneyciliğin bir değeri olamaz.(3)

Prof. Zimmerman'ın eserlerinde İslâm kültür çevresine ilişkin bazı yerler varsa da Türkiye ve Türklere ait hususlar hem pek azdır, hem de dolayısıyledir. 1925 Nisan'ında İstanbul'daki geçim şartlarını inceliyen İngilizce bir yazının Türk olan yazarı (Nimet Nuri) dışında (4) Zimmerman'ın bir kitabında Cengiz Töresi vesilesiyle Türkçe olarak. (Ulu Yasa) kelimesi de geçer. (5)

**

Konuşmanın sonunda Prof. Zimmerman için Türkiye'nin ilgi çekici olacağını sandığım yanları ile memleketimizdeki ikameti sırasında kendisinden faydalanma yollarına kısaca işaret etmek istiyorum. Sanayileşen ve şehirleşen Türkiyede köyden şehre göç konuları başta olmak üzere Aile Sosyolojisine bağlı meseleler ve ictimai değişme konuları Amerikalı sosyoloğun ilgi alanları içinde bulunmaktadır. Müşavir olarak Siyam'ın meseleleriyle karşılaşmaktan edindiği tecrübeler bizim meselelerimizi anlamasını herhalde çok kolaylaştıracaktır. İlim ile hayat ve nazariye ile deneyisel çalışma arasında kurduğu bağlar ise bizim bir yaramıza parmak basmaktadır. Fakültemizdeki akademik çalışmaları yanında Prof. Zimmerman'dan başta merkezî ve bölgesel plânlama çalışmalarında olmak üzere idare çevrelerinin de faydalanması yerinde olur,

düşüncesindeyim. Türkiye'nin içtimai meselelerini yakından tanımasına imkân verecek geziler tertiplemek, ilim ve idare çevreleriyle tanışmasını sağlamak ödevi de "İçtimaiyat Enstitüsü"ne düşmektedir. Prof. Zimmer-
man ile başlayacak olan Amerikan sosyolojisi ile yakın temasın samimî bir işbirliği anlayışı içinde gelişmesini dilerim.

-
- (1) Daha geniş bilgi için Bk.

— Twentieth Century Sociology, New York, 1945. Bölüm XVIII, s. 533-561.

— The Development of Modern Sociology. Its Nature and Growth in The United States, R.C. Hinkle, Jr. ve G. J. Hinkle, Garden City, New York, 1954.

- (2) Daha geniş bilgi için şu kaynaklara başvurulabilir:

— Readings in Contemporary American Sociology, Paterson, New Jersey, 1961. s. 23.

— American Men of Sciences. A Biographical Directory, (1962), s. 1212.

— Who's Who in America, (1962-1963), s. 3497.

- (3) Readings in Contemporary American Sociology, s. 23.

- (4) Studies of Family Living in The United States and Other Countries, s. 409.

- (5) Family and Civilization, s. 499.